

Een bloemrijk dijktaalud bij Hank (N-Br). Goed beheer kan hier het verschil maken, zodat voedsel en voortplanting voor vlinders, bijen en andere insecten aanwezig blijven.

De Vlinderstichting op de bres voor bermen

De laatste tijd is er veel te doen om bermen. De Vlinderstichting speelt hierin een centrale rol. Het nieuwe project 'Mijn berm bloeit!' dat wij samen met FLORON uitvoeren, maakt inzichtelijk hoe het met de bloemrijkdom van bermen gesteld is. En die gegevens gebruiken wij direct om voor bermen en hun bewoners op te komen.

Tekst en foto's:
Anthonie Stip
De Vlinderstichting

Voor vlinders en andere insecten zijn bermen een belangrijk leefgebied, zeker in agrarische landschappen met weinig andere natuur en landschapselementen. Wie kent niet de bloemrijke bermen waarin oranjetipjes of icarusblauwtjes vrolijk rond dartelen? Bermen staan echter sterk onder druk van ingrepen, beheer en landbouwactiviteiten. In het afgelopen jaar was er in de media, op symposia en achter de schermen veel reuring rond bermen.

Discussie en samenwerking met LTO

Zo was er in de zomer van 2017 discussie met de boerenbelangenorganisatie LTO. Die riep haar leden in augustus op tot massaal klagen over bermbeheer bij gemeenten. Het bericht stelde bermen en de planten die erin groeien in een kwaad daglicht. Dat ging ons

bij De Vlinderstichting te ver. We zochten contact met LTO, probeerden er op een redelijke manier uit te komen. Toen er na drie weken en meermaals herhaald verzoek nog geen fatsoenlijke reactie was van LTO, klommen wij in de pen. Op Nature Today publiceerden wij samen met FLORON het bericht 'Bermenoproep LTO beschadigt flora en fauna'. Dat leidde tot veel media-aandacht. Binnen een paar dagen hadden we een goed gesprek met LTO. Daaruit kwam naar voren dat zowel De Vlinderstichting als de boerenbelangenorganisatie niet blij zijn met het klepelbeheer in bermen door gemeenten en andere overheden. Het tegengaan van klepelbeheer vormt sinds oktober dan ook de basis voor een samenwerking tussen De Vlinderstichting, FLORON en LTO. De samenwerking heeft ten doel om beter bermbeheer voor meer vlinders en inheemse

flora te bereiken. Recentelijk kwamen we met boeren, wegbeheerders en ecologen bijeen om gezamenlijk een aantal voorwaarden hiervoor te bepalen. Het is de bedoeling dat we in een gezamenlijk project deze richtlijnen gaan testen in de beheerpraktijk, de effecten ervan op insecten en planten gaan monitoren en op basis daarvan desgewenst ook bijsturen.

Voorwaarden voor ecologisch bermbeheer

Waar moet ecologisch bermbeheer minimaal aan voldoen? Daarvoor hanteren wij zes randvoorwaarden. De eerste vier voorwaarden vormen een cirkel, van plan tot uitvoering en via monitoring weer terug naar het plan. Afstemming met andere terreineigenaren (5) en communicatie met bewoners (6) vormen de basis voor een succesvol beheer.

1. **Doel: meer streekeigen flora en fauna.** Allereerst is een goed omschreven doel belangrijk, bijvoorbeeld het bevorderen van flora en fauna passend bij de regio. Ecologisch bermbeheer is daarvoor een middel, geen doel op zich. Alle partijen die betrokken zijn bij de uitvoering van bermbeheer dienen doordrongen te zijn van het belang van de doelstelling van het beheer. Dus ook de man op de trekker!
2. **Maai gefaseerd** en laat bij elke maaibeurt minimaal 15 procent van het oppervlak staan. Dit biedt dekking, voedsel en voortplantingshabitat voor insecten en geeft kruiden de kans om langer te bloeien. Ook na de laatste maaibeurt dient minstens 15 procent ongemaaid de winter in te gaan. Maatwerk is het sleutelwoord in de uitvoering.
3. **Gebruik flexibele maaimomenten.** Het tijdstip van maaien wordt bepaald door de vegetatie. Uitgangspunt is een of meerdere kenmerkende en makkelijk herkenbare plantensoorten, zoals het zandblauwtje of de margriet. Het moment dat minstens 50 procent van die planten in een berm is uitgebloeid, is het moment om te maaien. Er wordt zo beter omgegaan met variatie tussen jaren en seizoenen.
4. **Monitor de effecten op flora en fauna.** Om te kunnen leren of het gevoerde beheer zinvol en succesvol is, behoort de monitoring van de effecten tot een van de belangrijkste aspecten van het bermbeheer. Typische of iconische planten- en diersoorten kunnen vertellen of een beheerder op de goede weg is met zijn beheer. De nectar-index van het project 'Mijn berm bloeit!' (zie verderop in dit artikel) is voor beleidsmakers en aannemers een interessante tool om de effecten van gevoerd beheer te volgen.
5. **Stem af met andere terreineigenaren.** Langs veel wegbermen loopt een watergang die door waterschappen onderhouden wordt. Afstemming tussen het beheer van de berm en de watergang kan veel ecologische winst opleveren. Hetzelfde geldt voor het beheer van landschapselementen als houtwallen en singels.

6. **Communiceer met streekbewoners.** Veel bewoners kijken nog vreemd aan tegen ecologisch beheer van bermen. Een nette berm is naar hun idee een berm met kort gras. Daarom is het van groot belang om te wijzen op de enorme waarde van bermen voor onze natuur, en op de grote mate van variatie aan bloemen en dieren die in bermen voorkomen. Houd rekening met de mening van omwonenden door al te ruige vegetaties vroegtijdig te maaien, om zo draagvlak voor ecologisch beheer niet te torpederen.

Bloemrijkdom in bermen

Hoe maak je nu inzichtelijk wat de staat van bermen is, bijvoorbeeld als het om bloemrijkdom gaat? Om die vraag te kunnen beantwoorden, startten De Vlinderstichting en FLORON begin 2017 met het project 'Mijn berm bloeit!'. Op drie manieren werken wij hieraan:

1. **Bermen melden via Vlindermee.**
Via de vernieuwde app Vlindermee van De Vlinderstichting is het mogelijk om je ervaringen met bermen te delen. In het veld kunnen goede en slecht beheerde bermen gemeld worden, met foto en een korte beschrijving. Op elke gemelde locatie kan vervolgens ook een telling van de aanwezige vlinders ingevoerd worden. Zo'n telling vindt plaats in een straal van 50 meter van de gemelde locatie. Wij gebruiken deze gegevens om gemeenten aan te sporen tot beter bermbeheer of juist te complimenteren als het beheer al wel goed uitgevoerd wordt. In 2017 zijn er zo'n 50 meldingen gedaan. Dat kunnen er nog veel meer worden. Doet u ook mee in 2018? Alle gemelde bermen zijn te bekijken via de Vlindermee-app. Een goede reden om de app ook op uw telefoon te installeren (zie het kader hieronder)!
2. **Nectarplanten noteren op vlinderroutes.**
Al tweemaal eerder vroegen wij vlindertellers om niet alleen vlinders, maar ook nectarplanten te noteren tijdens de tellingen. Dat gebeurde in 1994/95 en 2007/08. Om weer een actueel beeld te krijgen van de hoeveelheid nectarplanten op vlinderroutes, hebben wij tellers gevraagd dat in 2017/18 opnieuw te doen. Vorig jaar gaven talloze mensen hieraan gehoor. Heb je nog geen nectarplanten geteld, maar wil je dat wel doen? Deelnemers kan ook dit jaar nog.

Hoe kom ik aan de Vlindermee-app?

Op je telefoon of tablet ga je naar de App Store (Apple) of Play Store (Android) en zoek je op Vlindermee. Na downloaden en installeren van de app kun je onder de knop 'Mijn berm bloeit' op elke plek in Nederland een mooie of slecht beheerde berm melden. Je wordt gevraagd hiervoor je naam en e-mailadres op te geven.

Tabel 1: Het aantal op planten geïnterviewde bermen per provincie, met een gemiddelde nectarindex gebaseerd op deze steekproef. Een nectarindex van 1 is slecht, een 5 is goed. Merk op dat de steekproefgrootte in een aantal provincies te klein is om harde uitspraken te doen.

Provincie	Aantal getelde bermen	Gemiddelde nectarindex
Drenthe	139	2,1
Flevoland	6	3,5
Friesland	7	3,9
Gelderland	27	2,7
Groningen	27	3,4
Limburg	48	3,4
Noord-Brabant	520	3,4
Noord-Holland	118	2,7
Overijssel	32	3,4
Utrecht	22	3,2
Zeeland	22	3,4
Zuid-Holland	82	3,2

3. Bermen inventariseren op flora.

De derde manier om de bloemrijkdom in kaart te brengen is het inventariseren van wegbermen. Hiervoor is wel plantenkennis nodig. In 2017

inventariseerden vrijwilligers ruim 1.000 bermen in heel Nederland op de aanwezige planten. Een fantastisch resultaat waar FLORON en De Vlinderstichting erg blij mee zijn. Het werkt eenvoudig: op www.floron.nl/bermen claim je een berm, je telt vervolgens de planten op een representatief deel van 100 meter lengte, om de 10 meter een punt, in een straal van 1 meter om je heen. De gegevens voer je via bovengenoemde website in, en er verschijnt direct een pijl op de kaart met daarbij een getal. Dit is de nectarindex, die berekend wordt op basis van de ingevoerde aanwezigheid van plantensoorten en de gemeten nectarproductie van diezelfde soorten in een studie in Engeland. Een nectarindex van 1 is slecht, een 5 is goed.

Van ruim duizend bermen in Nederland weten we nu wat de nectarindex is. En daarmee zijn we in staat het potentieel voor vlinders en andere bloembezoekende insecten in kaart te brengen. Uit een aantal delen van Nederland zijn echter gegevens nog hard nodig. Bijvoorbeeld uit Friesland, Flevoland, Overijssel, grote delen van Gelderland, het midden en oosten van Brabant en ook Limburg. Ben je enthousiast geworden? In 2018 gaan we gewoon door, dus doe vooral mee! Vanaf april of mei kun je aan de slag.

Graslandvlinders zoals deze kleine vuurvlinder, zijn iconen voor goed beheerde bermen wanneer de vlinders er hun levenscyclus succesvol kunnen voltooien.

Een berm met klepelbeheer bij Werkendam (NB). Hier is geen plaats voor flora en fauna omdat klepelen alle aanwezige planten en dieren verhakselt.

Deze berm bij Buren (GD) is weliswaar bloemrijk, maar door voedselrijke omstandigheden en slordig beheer is het soortenspectrum beperkt: fluitenkruid en brandnetel maken er de dienst uit. Door beter beheer zou zich hier op termijn een gevarieerdere vegetatie kunnen ontwikkelen.

Een bloemrijke berm bij Oosterend (Texel) op zandgrond. Met tweemaal per jaar maaien en afvoeren wordt hier een bloemrijke en voor insecten interessante situatie in stand gehouden.